

## **Archeologische begeleidingen (AB) binnen Masterplan Aa in Veghel, gemeente Veghel (NB)**

P.J.A. Stokkel, M.C. Botermans & N. van Malssen

ARC-Rapporten 2010-204

Groningen  
2010  
ISSN 1574-6887







## Colofon

Archeologische begeleidingen (AB) binnen Masterplan Aa in Veghel,  
gemeente Veghel (NB)

ARC-Rapporten 2010-204  
ARC-Projectcode 2007/160

Tekst

P.J.A. Stokkel, M.C. Botermans & N. van Malssen

Afbeeldingen

M.C. Botermans & P.J.A. Stokkel

Redactie

N. van Malssen

Status

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra



Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op [www.arcbv.nl](http://www.arcbv.nl)

**Projectgegevens**

---

Projectnaam	Masterplan Aa-Veghel
Projectcode	2007/160
CIS-code	23.555
Status	Definitief (1 september 2010)
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	C.G. Koopstra
Contact	c.koopstra@arcbv.nl
Opdrachtgever	Gemeente Veghel
Bevoegd gezag	Gemeente Veghel

---

**Locatiegegevens**

---

Toponiem	Scheifelaar, schanskorven en BBB-Merwedelaan
Plaats	Veghel
Gemeente	Veghel
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	45G

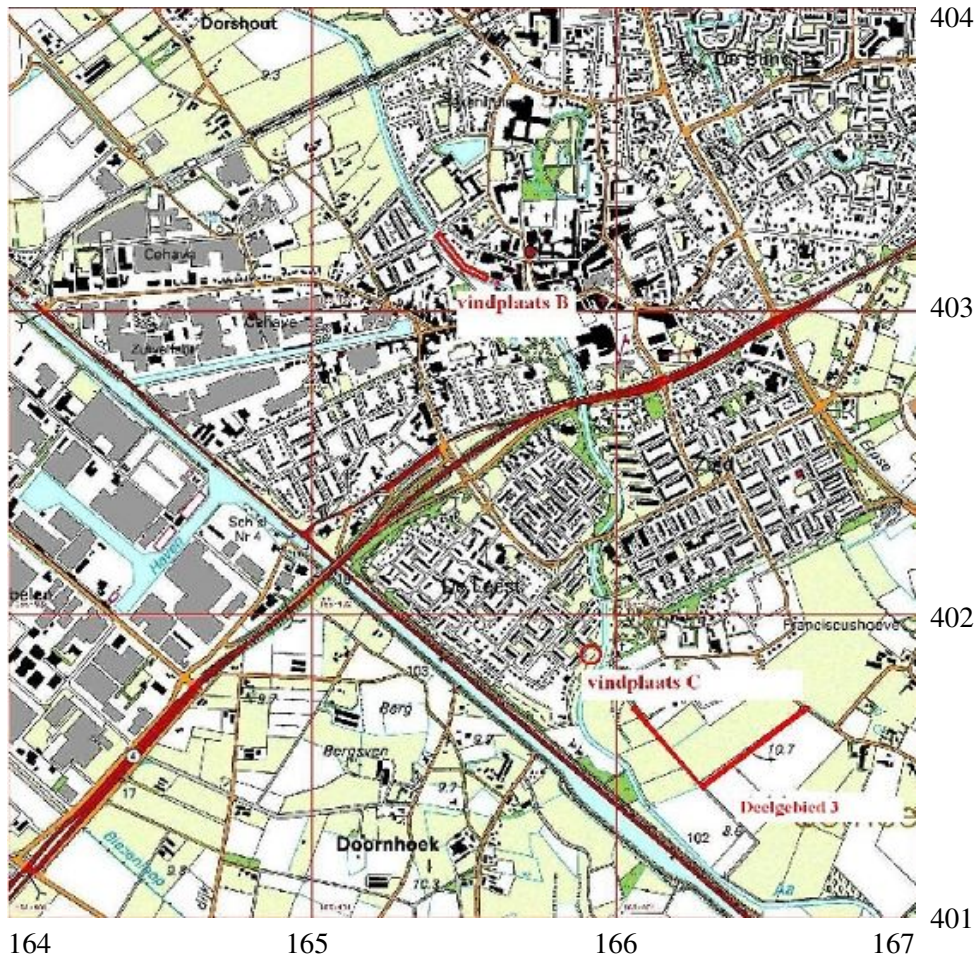
---

**Beschrijving onderzoekslocatie**

---

Geologie	Dekzand
Geomorfologie	Beekeerdgronden op dekzand in een beekdallandschap
Historische situatie	Nederzettingssporen, verdedigingswerken, mogelijke voorde

---



Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocaties en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Dhr. J. Jansen en dhr. E. Grentzius van de Gemeente Veghel hebben aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht verleend voor het uitvoeren van een archeologische begeleiding (AB) ten behoeve van het Masterplan Aa-Veghel. De onderzoekslocatie bestaat uit vier deellocaties (afb. 1):

- 1 Deelgebied 3: Fietspad in de Schijfelaar. Begeleiding bleek niet noodzakelijk.
- 2 Vindplaats A: Aanleg wegcunet. Niet onderzocht, omdat hier geen bodemversturende werkzaamheden worden uitgevoerd.
- 3 Vindplaats B: Reconstructie schanskorven langs de Aa.
- 4 Vindplaats C: Bergbezinkbassin (BBB) aan de Merwedelaan te Veghel.

Omdat de realisatie van de plannen gepaard gaat met versturende ingrepen in de bodem, is een archeologische begeleiding uitgevoerd op die terreinen van het plangebied, waar het potentiële bodemarchief zal worden vernietigd, om zo eventueel aanwezige archeologische resten *ex situ* veilig te stellen. Het veldwerk op deelgebied 3 is uitgevoerd op 16 oktober 2007. Gedurende deze dag had ing. M.C. Botermans de leiding en was de veldtechniek in handen van mw. drs. J.J. van Ams. Het veldwerk van vindplaats B is uitgevoerd op 17, 18 en 24–27 september en op 3–5 en 8–10 oktober 2007. Gedurende deze dagen had ing. M.C. Botermans de leiding, hierbij geassisteerd door mw. drs. J.J. van Ams. Het veldwerk van vindplaats C is uitgevoerd op 4 juli 2007, waarbij drs. P.J.A. Stokkel de leiding had en de veldtechniek in handen was van ing. M.C. Botermans. Tijdens het veldwerk is medewerking verleend door vijf leden van de Heemkundekring Vehchele, te weten dhr. G. Sas, dhr. J. van Boxmeer, mw. J. van Boxmeer, dhr. J. van Ganzewinkel en mw. B. Grefkens. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1.

## 1.2 Ligging van de onderzoekslocaties

### *Deelgebied 3*

Deelgebied 3 ligt op een recentelijk verhoogd voetpad ten oosten van de Aa en ten zuiden van de wijk de Scheifelaar. De locatie loopt parallel aan de Aa, waarna het pad afbuigt, loodrecht op de Aa en aansluit op de weg Scheifelaar. Het voetpad wordt omgevormd tot fietspad en meet 1.900×3 m.

---

Coördinaten	N: 166.089/401.663 Z: 166.281/401.441 O: 166.611/401.689
Periode	Middeleeuwen
Type object	Nederzettingssporen

---

*Vindplaats B*

Vindplaats B ligt pal langs de oostzijde van de Aa, tussen de brug van de Hoogstraat en de Hertog-Janstraat in, ten zuidwesten van de Frisselsteinstraat. De lengte bedraagt 330 m en de breedte 1 m.

---

Coördinaten	NW: 165.415/403.256 ZW: 165.536/403.123 ZO: 165.673/403.068
Periode	Middeleeuwen
Type object	Verdedigingswerken

---

*Vindplaats C*

Vindplaats C ligt aan de westzijde van de Aa. Aan de noordwestkant wordt het onderzoeksgebied begrensd door de Merwedelaan. Aan de westkant ligt het Aa-plantsoen. Een deel van deze weg ligt op de onderzoekslocatie. De oppervlakte van het opgegraven terrein bedraagt 550 m<sup>2</sup>.

---

Coördinaten	NW: 165.854/401.800 ZW: 165.981/401.776 ZO: 165.900/401.794 NO: 165.867/401.816
Periode	Middeleeuwen
Type object	Mogelijke voorde

---

### 1.3 Doel van het onderzoek

Doel van de archeologische begeleiding is het *ex situ* veilig stellen van het bodemarchief in het gebied door middel van een zorgvuldige documentatie van de archeologische en aardwetenschappelijke fenomenen en berging van het vondstmateriaal. In het Programma van Eisen (PvE) dat is opgesteld in opdracht van ARC bv door drs. J. Schoneveld (ArcheoSupport), zijn met betrekking tot vindplaatsen B en C de volgende vraagstellingen geformuleerd:

- 1 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
- 2 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde? Zijn er verbanden te leggen met nederzettingen en grafvelden in de omgeving?*
- 3 *Aan welke archeologische cultuur (culturen) zijn de mobilia en structuren toe te schrijven? Is er sprake van een lokale of regionale variant binnen de betreffende cultuur?*
- 4 *Kan er een reconstructie gemaakt worden van eventuele schansen aangelegd door belegeraars of verdedigers op vindplaats B?*
- 5 *Indien een voorde aanwezig is op vindplaats C, is deze te reconstrueren qua vorm en materiaal?*
- 6 *Uit welke periode dateren de archeologische sporen die worden aangetroffen?*

## 1.4 Werkwijze

### *Deelgebied 3*

Voor deelgebied 3 zijn de ontgravingsplannen gewijzigd (ontgraving van 30 cm diepte naar 20 cm diepte), waardoor de kans op vernietiging van het bodemarchief nihil is geworden. Steekproefen op dit tracé hebben aangetoond dat het recente ophogingspakket 50 cm bedraagt. Omdat de ontgravingen in het recente ophogingspakket plaats vond, was verdere archeologische begeleiding niet nodig.

### *Vindplaats A*

In de planningsfase van het veldwerk werd duidelijk dat op de locatie van vindplaats A geen bodemversturende werkzaamheden uitgevoerd zouden worden. Voor de aanleg van het wegcunet wordt het tracé opgehoogd. Hierdoor wordt een archeologische begeleiding niet nodig geacht.

### *Vindplaats B*

De graafwerkzaamheden voor de aanleg van het vlak waar de schanskorven worden geplaatst, is uitgevoerd door aannemersbedrijf Van Boekel. Hiervoor werd een kleine graafmachine gebruikt en een ponton om het zand af te voeren. In totaal zijn drie werkputten (werkput 2,3 en 4) aangelegd (afb. 2). Voor het plaatsen van de schanskorven is de oever langs de Aa 1 à 2 m teruggezet over een lengte van ca. 330 m. De afmetingen van werkput 2 waren ca. 60×1 m, werkput 3 120×1 m en werkput 4 155×1 m. Met een laserwaterpas is het vlak op 7 m +NAP aangelegd. Om de 25 m zijn in werkputten 2 en 3 profielopnames gemaakt; in werkput 4 is het gehele profiel getekend, gefotografeerd en gedocumenteerd vanwege de complexiteit. Deze complexiteit heeft vooral betrekking op de bodemkundige context, de ontstaansgeschiedenis van het landschap en het natuurlijke milieu van de vindplaats. Vondsten zijn per spoor verzameld.

### *Vindplaats C*

Tijdens de graafwerkzaamheden door de civiele aannemer is op aanwijzing van een gecertificeerde archeoloog een vlak aangelegd in een werkput met afmetingen van circa 17×38 m (afb. 3). Omdat dit vlak onvoldoende gegevens opleverde is besloten een tweede vlak aan te leggen. Het tweede vlak is echter niet over de gehele breedte van de werkput aangelegd, maar het betreft een strook aan de noordzijde van de werkput. In beide vlakken zijn door de archeoloog waarnemingen gedaan en de vlakken zijn door middel van tekening en fotografie vastgelegd. Ook het profiel is beschreven en gefotografeerd. Vondsten zijn verzameld in eenheden van 4×4 m en daarnaast per spoor. Gezien de grote diepte van de werkput op vlak 2 en de aard van de bovengrond (opgebracht zand) is uit veiligheidsoverwegingen het tweede vlak met een kantelbak aangelegd. Dit betekent dat het profiel van vlak 1 naar vlak 2 onder een hoek van ongeveer 45 graden is aangelegd. Hierdoor werd het exact intekenen van het profiel iets bemoeilijkt. Omdat er fenomenen zijn waargenomen die kunnen bijdragen tot het verkrijgen van inzicht in de bodemkundige context, de ontstaansgeschiedenis van het landschap en het natuurlijke milieu van de vindplaats, zijn deze gedocumenteerd door de aanwezige archeoloog. De fenomenen zijn na een telefonisch overleg met de fysisch-geograaf getekend, gefotografeerd en bemonsterd.



## 2 Resultaten

### 2.1 Gaafheid van de vindplaatsen

#### *Vindplaats B*

Op vindplaats B geeft het profiel het beste beeld van de gaafheid van de vindplaats, dit omdat het vlak smal en op een grote diepte is aangelegd. Er zijn op de vindplaats veel recente verstoringen aangetroffen, waardoor de oorspronkelijke bouwvoor op veel plaatsen niet meer aanwezig is. Met name de diepere sporen zijn wel bewaard gebleven.

#### *Vindplaats C*

Op vindplaats C bleek bij het aanleggen van vlakken 1 en 2 dat de bodem tot een diepte van ongeveer 2 m –mv was verstoord. Onder de verstoring was een afgetopte, maar verder onverstoorde natuurlijke bodem aanwezig.

### 2.2 Sporen en structuren

#### *Vindplaats B*

Op vindplaats B zijn diverse sporen aangetroffen in het profiel, waarvan er twee ook prominent in het vlak aanwezig waren. Dit zijn twee sloten, die ook op het kadastrale minuutplan uit 1832 zijn te zien. In het profiel zijn diverse depressies waargenomen die op gelijke afstand van elkaar liggen en die extra aandacht behoeven. Op enkele plekken is een oude cultuurlaag met de daaronder liggende E-horizont waargenomen, alsmede enkele archeologische sporen. De aard van deze sporen is lastig te achterhalen, doordat ze alleen in het profiel zijn waargenomen.

#### *Vindplaats C*

Op vindplaats C zijn geen archeologische sporen aangetroffen. Wel is er een grote natuurlijke depressie waargenomen.

### 2.3 Vondsten

#### *Vindplaats B*

Op vindplaats B is een aantal archeologische vondsten gedaan. Het merendeel betreft aardewerk dat afkomstig is uit de bouwvoor en enkele sporen. Tevens zijn een kleine hoeveelheid botmateriaal aangetroffen en fragmenten glas en pijpmateriaal, steen, bouw materiaal en metaal en metaalslakken gevonden (tabel 1). Uit vrijwel ieder spoor is vondstmateriaal geborgen.

In de twee sloten, die in het vlak aangetroffen zijn, zijn vondsten aangetroffen. Het betreft wel vondsten uit de bovenste vullingen waardoor vroege dateringen mogelijk niet tot de mogelijkheden behoort (diepere vullingen bevinden zich onder vlak 1, waar de bodem niet verstoord wordt). Deze bovenste vullingen bestaan uit recente opvulling en de bovenste sliblaag van de sloten. Omdat deze sloten in

categorie	aantal	gewicht in gram
Bot	4	147,2
Aardewerk	77	2516,5
Glas en pijpmateriaal	16	711,9
Metaal en metaalslakken	20	609,9
Steen	13	261,9
Bouwmateriaal	14	752,1
Houtmonster	2	–
Pollenmonster	1	–

Tabel 1. Verzamelde vondsten met aantallen en gewichten per categorie.

de loop van de tweede helft van de vorige eeuw gedempt zijn, is het mogelijk dat het vondstmateriaal uit deze periode dateert. Beide sloten omsluiten de locatie van kasteel Frisselstein, waardoor deze van archeologische betekenis zijn. De vondsten uit de depressies in het profiel zijn goed dateerbaar doordat ze zich nog boven het vlak bevinden. Om een reconstructie te maken voor mogelijke schansen, aangelegd door belegeraars of verdedigers, is lastig. Dit vooral omdat de depressies alleen aanwezig zijn in het profiel. In de oude cultuurlaag met de daaronder gelegen E-horizont met sporen is mogelijk Romeins aardewerk aangetroffen. Romeins aardewerk is niet zeldzaam in dit gebied, maar als het uit de aangetroffen sporen komt heeft dit wel archeologische waarde.

#### *Vindplaats C*

Op vindplaats C zijn enkele archeologische vondsten gedaan (tabel 1). In de ophogingslaag, op vlak 1, is een vuurstenen kling met retouche aangetroffen. Het is mogelijk dat deze vondst oorspronkelijk *in situ* op de onderzoekslocatie lag, maar de archeologische context door de recente verstoringen is vernietigd. Tevens zijn uit de ophogingslaag drie fragmenten aardewerk geborgen. Een onverwachte vondst was een groot brok glas dat in de ophogingslaag is aangetroffen. Leden van de Heemkundekring Vehchele wisten te vertellen dat meerdere van deze blokken in de omgeving van de onderzoekslocatie zijn aangetroffen, maar dat aard en herkomst vooralsnog onduidelijk zijn.

## 2.4 Organische monsters

Volgens het PvE is het doel van dit onderzoek het *ex situ* veilig stellen van het bodemarchief in het gebied door middel van een zorgvuldige documentatie van de archeologische en aardwetenschappelijke fenomenen en berging van het vondstmateriaal. Het aangetroffen veenpakket met daarin omgevallen bomen is een aardwetenschappelijk fenomeen dat dus onderzocht diende te worden. Om deze reden zijn drie monsters genomen. Van de bomen zijn er twee bemonsterd in de hoop dat deze geschikt zouden zijn voor dendrochronologische datering. Helaas bleek dit niet het geval te zijn.<sup>1</sup> Uit het veen is een pollenmonster genomen om het

<sup>1</sup>Mondelinge mededeling drs. ing. G.J. de Roller, specialist archeobotanie ARC bv.

landschap in de omgeving van de onderzoekslocatie te kunnen reconstrueren. De verzamelde monsters zijn weergegeven in tabel 1.

### **3 Conclusies**

Omdat de gemeente heeft aangegeven niet te willen betalen voor de analyse van de aangetroffen sporen en voor de uitwerking van het vondstmateriaal, is het onmogelijk de onderzoeksvragen te beantwoorden.

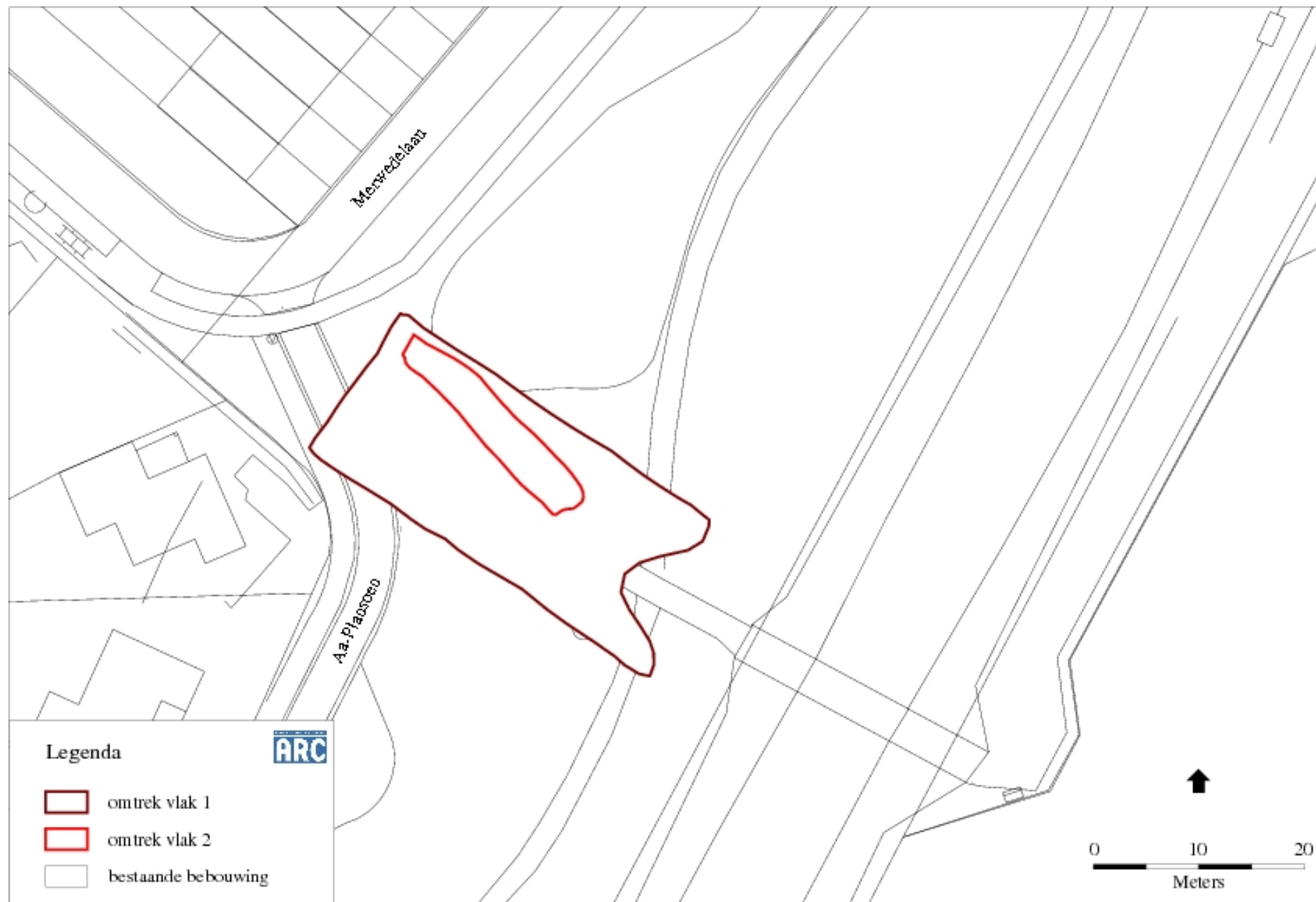


## **4 Samenvatting**

In opdracht van de gemeente Veghel heeft ARC bv in juli en oktober 2007 de werkzaamheden op meerdere locaties binnen het Masterplan Aa-Veghel archeologisch begeleid. Hierbij zijn archeologische sporen aangetroffen en zijn meerdere archeologische vondsten gedaan. De gemeente Veghel heeft besloten geen geld vrij te maken voor de analyse van de aangetroffen sporen en voor het determineren en uitwerken van het vondstmateriaal. Daardoor is het niet mogelijk de onderzoeksvragen te beantwoorden en het onderzoek wetenschappelijk verantwoord af te ronden.



Afbeelding 2. De locatie van vindplaats B met de aangelegde werkputten. Kaart: M.C. Botermans.



Afbeelding 3. De locatie van vindplaats C met de aangelegde werkput en de aangelegde vlakken. Kaart: P.J.A. Stokkel.